

MEMORANDUM

inzake de bestuurlijke moeilijkheden
rond het Paniai-meer, onderafd. Wisselmeren
in November 1956.

1. In tegenstelling met reeds eerder rond de Wisselmeren door het Bestuur ondervonden moeilijkheden met de plaatselijke bevolking zijn de huidige moeilijkheden niet gelocaliseerd.

In Maart 1941, toen moest worden opgetreden tegen Kèbo, was de vijandige houding der bevolking zuiver tot dit gebied beperkt. In de maanden September-December 1954 waren de moeilijkheden gelocaliseerd in een deel der Ara-vallei.

Thans echter, gelijk in de laatste maanden der Japanse bezetting, is het verzet verspreid over een uitgestrekt gebied rond het Paniai-meer, Obano, Moejè, Poti (Zuid-oever), Jarai-streek (Noord-oever), de dorpen Madi-Ujebutu-Kopo-Timida (Zuidkant van de Wea-vallei, Oostelijk van het Paniai-meer), Badawe-Geko (Oostkant van de Noordzijde der Wea-vallei).

Ook de Noord-Kamoe (onbestuurd gebied), grenzend aan de Obano-vallei, dat vele groeps- en familiebanden heeft met Obano, heeft zich bij het verzet aangesloten.

2. De bevolking van het gehele Tigi-meer is loyaal gebleven. Tussen Tigi- en Paniai Kapaoekoe heeft steeds een zeker antagonisme bestaan, evenals tussen Kapaoekoe en Moni, welke laatsten (Koegapa-complex) zich eveneens afzijdig hebben gehouden.

Na de Obano-moorden was dan ook een reactie van de Tigi-bevolking een suggestie om de bestuurspost aan het Paniai-meer naar het Tigi-meer over te brengen.

Van betekenis is, dat in mijn bestuursperiode de belangrijkste hoofden, waarmee ook het beste contact bestond, uit deze streken afkomstig waren. De Paniai-bevolking stond veel minder open voor contact.

3. Opvallend en tevens leerzaam is, dat de groepen, die reeds eerder een afstraffing ontvingen (Kèbo 1941, Koemopa-complex 1954) geweigerd hebben om aan het verzet deel te nemen. Kèbo was zelfs zeer actief door een aanval van Jarai af te slaan, die de verlaten school en goercoewoning te Kèbo wilden afbranden.

Kitipa, het belangrijke hoofd van Kèbo, mijn tegenstander van Maart 1941, die in 1955 wegens zijn verdiensten werd begiftigd met de Bronzen Ster, verklaarde dan ook, dat de enige

oplossing

oplossing voor de moeilijkheden is een zeer gevoelige afstraffing toe te dienen en zelfs geen vrede te accepteren van groepen, die daarom vroegen, indien er nog geen slachtoffers aan die zijde waren gevallen. De loyale bevolking heeft ook al berekend hoeveel doden er in de diverse dorpen moesten vallen voordat er over vrede gesproken kan worden. Een vrede zonder doden bij de tegenpartij had volgens haar geen zin, omdat men na enige tijd wederom moeilijkheden zou veroorzaken. Van haar zijde ook afkomstig het verzoek om bommen, waarmee men in de oorlogsjaren kennis maakte, te gebruiken. Dit zou niet alleen het einde van het verzet bespoedigen, maar tevens een blijvende vrede verzekeren.

4. Het behoeft geen betoog, dat gebruik van militaire wapens als bommen en mitraillementen uit vliegtuigen tegen een met pijl en boog bewapende bevolking nimmer te verantwoorden is. Het inzetten van wapens als mortieren en handgranaten, voor een patrouille inderdaad de enige effectieve middelen tegen in holen en grotten op de heuvels verscholen pijlschutters die met geweren onbereikbaar zijn, is een zaak niet van Bestuur of Politie, maar van het militaire apparaat, dat zal moeten worden ingezet, indien de Politie het zelf niet meer af kan. Een defensief middel, kinderlijk naïef volgens onze begrippen misschien, dat echter een bepaald magisch effect moeten hebben op de Kapoekoe, is het gebruik maken van maliënkolders door de Papoea Politie, die reeds nu onder het uniform exemplaren van de Saturday Evening Post en Collier's als borstpantser tegen pijlschoten gebruikt. Deze zijn gemakkelijk te vervaardigen van petroleumblikken. De Kapoekoe kennen geen schilden of maliënkolders. Deze laatste zijn wel bekend bij de Migani-stam in het Noordoosten. Het kan niet anders dan dat het een machtig effect moet hebben op de tegenpartij, indien afgeschoten pijlen zonder zichtbare oorzaak afstuiten op een onder het uniform verborgen blikken maliënkolder. Een dergelijke strijd is even nutteloos als die van een geweer tegen een Sherman-tank. Misschien zullen we met deze eenvoudige in de ogen der bevolking magische middelen de strijd sneller kunnen beëindigen dan met zwaardere vuurwapens.

5. Het Bestuur kan niet, zoals de loyale bevolking zo graag zou willen, een vredesverzoek afwijzen, zo lang de tegenpartij nog geen gevoelige afstraffing heeft ontvangen. Ik ben van mening, dat het Bestuur zelfs niet op een dergelijk verzoek moet wachten, doch dat men zelfs bij een vijandige houding door roepcontacten de tegenpartij moet wijzen op de mogelijkheid vrede te sluiten door betaling van de oorlogsschatting in varkens. Een dergelijke methode

volgde

volgde ik in Maart 1941 tegen Kébo. Weliswaar had men hier eerst oor voor na het verlies van 6 doden, maar na de gestelde termijn van 3 dagen kwam men de gewiste 20 varkens als oorlogsschatting brengen en was daarmee de vrede gesloten.

Uiteraard behoeft men thans met het onge-
woon hardnekkige verzet niet op onmiddellijk
succes te rekenen, doch het is nuttig het ge-
wapend optreden vergezeld te doen gaan van der-
gelijke roepcontacten teneinde te laten uit-
komen, dat vrede mogelijk is en dat het in feite
alleen gaat tegen de moordenaars van Obano, die
de andere groepen in moeilijkheden brachten.

La
Fres
6. Op deze Obano-groep en eventueel op dat
deel der Noord-Kémoë, waar zij naar uitwijkt,
zal men zich dan ook geheel moeten concentreren.
De andere verzetscentra kan men, tenzij zij ~~weer~~
offensief optreden, voorshands met rust laten,
teneinde te laten blijken, dat de strafactie
vooral gericht is tegen Obano. Men heeft dan
een kans, dat na verloop van tijd de andere ver-
zetsgroepen successievelijk de strijd opgeven.
Het is noodzakelijk, omdat men met het beschik-
bare machtsapparaat niet overal tegelijk kan
optreden, Obano en wellicht het aangrenzende
Moejë, waar naar berichten verluiden mogelijk
de belangrijkste aucto^r intellectual^s van het
verzet zijn, te isoleren van de andere verzets-
haarden.

7. Het valt bepaald te betreuren, dat na de
afstraffing door de Alg. Politie en Mariniers,
de bezetting van Obano, zij het ook tijdelijk,
geheel werd teruggetrokken (door gebrek aan
munitie!).

Niet slechts, dat dit, evenals het over-
vloedig gebruik van munitie zonder veel concrete
resultaten, een prestige-verlies voor het be-
stuursgezag betekent, maar tevens is het bij-
zonder gevaarlijk voor de loyaal gebleven be-
volking van Bèko in de Noordoosthoek van de
Obano-vallei, die na zich geheel afzijdig te
hebben gehouden, na 14 dagen te Enarotali haar
aanhankelijkheid kwam betuigen.

In dit verband moge ik er op attenderen,
dat tijdens mijn verblijf te Enarotali bij aan-
hankelijkheidsbetuigingen in de vorm van waitè
(rondedansen) de bevolking zeer nadrukkelijk
de garantie vroeg, dat wij ook permanent aan
de Wisselmeren zouden blijven. Men zou anders
in moeilijkheden komen met de bevolking, waar-
tegen men samen met het Bestuur was opgetreden.
Deze garantie is in haar ogen bepaald nodig,
aangezien zij het Bestuur reeds twee keer uit
de Wisselmeren zag wegtrekken (Juni-November
1940; Mei 1943 - Juli 1948). In dit licht be-
zien wekt het terugtrekken der Politie weinig
vertrouwen.

Het

Het is noodzakelijk Obano voor minstens 6 maanden te bezetten. Evenals te Koemopa (1954) zal de bevolking zich goed moeten realiseren, dat verzet en moorden automatisch medebrengen een bezetting door de Politie.

8. Een ongewoon aspect van de recente ongeregeldeheden is de on-Kapaoekoese elementen in het verzet: het doden van vrouwen en kinderen, het afsnijden der vingers, nachtelijke aanvallen, de georganiseerde tegenstand.

Het verdient mede hierom aanbeveling, zodra de rust is weergekeerd (hetgeen zeker 3 maanden in beslag zal nemen), indien hieraan bij het Bestuur behoefte bestaat, een etnoloog van het Kantoor voor Bevolkingszaken een onderzoek te laten instellen naar de achtergronden van deze ongewoon heftige uitbarsting.

Oorzaken der ongeregeldeheden.

9. In een transitie-stadium van onbestuurd gebied naar een tijdperk van volledige bestuurscontrole zijn uitbarstingen als de recente rond het Paniai-meer niet geheel abnormaal. De oplegging van de Central Highlands van Australisch Nieuw-Guinea toont er tal van voorbeelden van (vide o.n. Collins Simpson "Adam with Arrows" en "Adam with plumes"). Abnormaal zijn bij de huidige ongeregeldeheden echter wel de ongemene heftigheid van het verzet en de sub 8 genoemde on-Kapaoekoese elementen.

10. De hieronder volgende oorzaken van het verzet werden vernomen uit de mond der loyaal gebleven bevolking. Met de tegenpartij kon geen ander dan pijlcontact worden verkregen. Het is derhalve noodzakelijk na terugkeer van de rust, ook bij dat deel der bevolking, dat in verzet kwam, na te gaan wat de motieven waren om de ongelijke strijd te beginnen.

11. Bij roepcontacten tijdens acties met de tegenpartij is wel duidelijk komen vast te staan, dat het verzet primair gericht was tegen het Bestuur en niet tegen Zending en Missie. Men zou de strijd voortzetten tot het HaPeeBee (als exponent van het gezag) dood was. Slechts dan wilde men vrede sluiten.

12. Als meest pregnante voorzaak der ongeregeldeheden werd in gesprekken met Bergpapoea's steeds genoemd de Bestuursrechtspraak en het daarmee/de Kapaoekoe volkomen vreemde instituut van gevangenis met vrijheidsstraffen. In het algemeen is er sprake geweest van een te grote Bestuursdruk op de zeer primitieve bevolking.

Er is, waarop ik reeds in mijn Memo van

L. geassioneerde

3 October

8 October 1954 no.1/Vertr. aan D.B.Z. naar aanleiding van de ongeregelde heden te Koemofa de aandacht vestigde, in de afgelopen jaren een veel te hoog voor de Kapoekoe niet te volgen tempo ingezet.

Uit correspondentie van het HBB Wisselmeren met de wd. Resident Centraal Bergland in 1954 blijkt, dat hij zich niet met de aanbevolen suggesties kon verenigen. Of centraal nieuwe instructies zijn uitgegaan met betrekking tot/tempo van overschakeling, is mij niet bekend. Ik vrees echter van niet, want vóór mijn recente vertrek naar de Wisselmeren werd mij nog door de wd. Directeur van Binnenlandse Zaken verzocht bij het HBB te willen nagaan waar, in verband met de instructie van de Gouverneur van medio 1953, de vonnissen bleven.

Het tempo, waarmede nieuwe bestuursnormen in een gebied geïntroduceerd worden, is n.m.m. een kwestie, die voor een belangrijk deel aan het oordeel van de plaatselijke bestuursambtenaar moet worden overgelaten. Er zal altijd een zekere correlatie moeten bestaan tussen dit tempo en het het Bestuur ter beschikking gestelde machtsapparaat. Op centraal niveau kan moeilijk anders dan het principiële beleid worden vastgelegd.

Principe blijft: de introductie van Westerse bestuursnormen voor de pacificatie van het gebied. Gebleken is, dat het tempo van deze omschakeling te geaccelleerd is geweest, zodat dit getempeerd dient te worden door selectief te-werk te gaan in dien zin, dat men slechts in de belangrijkste zaken actief optreedt en in de andere slechts arbitrair optreedt (vide sub 4 en 5 Memo 8 October 1954).

13. De uitbarsting te Obano kwam niet geheel onverwachts. Een rapport van October 1954 van het HBB Wisselmeren maakt reeds melding van een politie-onderzoek te Obano, naar aanleiding van geruchten, dat deze groep zich zou verzetten tegen het Bestuur. Ontevredenheid en haat van een deel der bevolking blijkt ook uit een mededeling als zou het HBB in Maart jl. in de Ara-vallei bijna verward zijn. Hij zou net op tijd gewaarschuwd zijn door een Kapoekoe veldwachter.

De geruchten, dat men zou toeslaan, bleven, doch werden een soort standaard-gerucht, waar niemand meer geloof aan hechtte. Zelfs niet de Kapoekoe-schoolkinderen te Obano.

14. Als voorbeeld van Bestuursrechtspraak werd steeds aangehaald de berechting van "morai"-zaken, die men bepaald onrechtvaardig vond.

"Als een man mijn vrouw rooft, pijn ik hem dood. Waarom kom ik daarvoor in de gevan-

genis?

genis? Het is toch mijn vrouw. Ik heb de schel-
pen betaald en zij is van mij. Die andere man
heeft daar geen recht op, ook al heb ik meerdere
vrouwen. Zij zijn van mij, want ik heb alle
schelpen betaald. Het Bestuur is onrechtvaardig
als ze ons in de gevangenis stopt. Ze moet de
overspeligen straffen en doden. Ik heb toch geen
overspel gepleegd! De man die mijn vrouw geroofd
heeft, heeft overspel gepleegd."

Het is inderdaad ook voor onze gedachten-
gang een plausibele redenering. De toenmalige
Pastoor Tillemans zei me eens, dat doodstraffen
voor overspeligen het ras gezond hielden!

15. Ook tuchtigingsgevallen van de vrouw door
haar echtgenoot kunnen niet meer ongestraft ge-
schieden. De vrouwen zelf weten dit maar al te
goed en roepen voor alle wisse-wasjes de bemid-
delen van het Bestuur in. In dergelijke gevallen
kan het Bestuur die bemiddeling niet onthouden.
Zij dient echter hierbij zoveel mogelijk arbi-
trair op te treden of de man zelf - waaraan ik
mij vroeger wel eens bezondigd heb - een pak-
slag verkopen, wanneer de tuchting veel meer
mishandeling was. Of men kan hem een dag op de
bestuurspost tewerk stellen.

16. Dit is minder erg dan de gevangenis, die
men de typische naam heeft gegeven van wanèwa
(= lett. naakt huis). Het is de onderwereld,
waar men in verdwijnt, al brandt er ook 's nachts
licht.

Wanèwa naar Kapoekoe-opvatting is erger
dan iemand doodpijnen. Het is het primair dit
instituut waarmee het Bestuur nu wordt geïden-
tificieerd. In Koemopa vroeg een hoofd wat wij
voor hadden met de bouw van een nieuwe grotere
gevangenis. Dit laatste was overal rond de meren
bekend.

"Vroeger toen zij hier was, was er geen
gevangenis," vergeleek een Kapoekoe de situatie.

17. Onbegrepen blijft ook, dat niet-Bergpapoea's
niet in de gevangenis worden ingesloten. Een
tot 1½ jaar gevangenisstraf veroordeelde kust-
papoea-goeroe van de Missie, die te Obano zich
aan vrouwen en meisjes w.o. een der vrouwen van
een hoofd had vergrepen, loopt nog steeds vrij
te Enarotali in afwachting van de bekrachtiging
van het vonnis. Een Europeaan, die veroordeeld
werd tot een week hechtenis wegens een elders
begane verkeersovertreding, kwam niet in de
wanèwa, maar zat zijn straf uit in de Politie-
kazerne.

18. De houding van de Politie bij patrouilles
wier eerste vraag in de dorpen schijnt te zijn:
"Ada perkara?", is behalve weinig vertrouwen-
wekkend, ook irriterend voor mensen, die altijd
hun eigen zaken regelden. Het stellen van deze

stereotype

x) Hierin is inmiddels ingegrepen.

Gouverneur.

stereotype vraag vooral aan de jonge door het Bestuur aangestelde hoofden stimuleert het aanbrengen van zaken, die men normaal in de eigen sfeer zelf kan en pleegt te regelen.

De taak van de Politie in dit primitieve gebied dient veel meer een opvoedende dan een repressieve te zijn.

19. De varkenssterfte is een veel gehoorde reden van de ongeregelde heden. Dit motief is gemakkelijk te ontzenuwen door de huidige situatie te vergelijken met die der vooroorlogse jaren. De varkensstand was toen 1/10 van die van thans. Tegenwoordig worden rond de meren zeer veel varkensfeesten gehouden. Men kan, zo men wil, ieder 14 dagen - 1 maand wel een joewo bijwonen. In mijn tijd was het een bijzonderheid als wij eens per half jaar een varkensfeest konden bijwonen.

20. De kindersterfte werd eveneens genoemd als oorzaak van de moeilijkheden.

"Het Bestuur heeft onze kinderen opgegeten," aldus het commentaar.

Het is inderdaad zo, dat in 1954 door een nieuw ingevlogen goeroe-gezin kinkhoest werd geïntroduceerd.

De enige oplossing is strenge toepassing der Binnenlandse Quarantaine Ordonnantie!

21. Minder pregnant kwam in gesprekken als oorzaak naar voren een zekere mate van ontevredenheid der oude tonawi (hoofden). Ook hier vergeleek men de situatie met die in mijn exploratie-periode: "Vroeger had de Kontokulle (Controleur) belangrijke tonawi als persoonlijke vrienden. Nu zijn die vergeten en ontvagen de "Kapala" (d.z. de door het Bestuur aangestelde jonge hoofden. De Kapaoekoe noemt hen geen tonawi, zij zijn "Kapala") alleen de goederen."

Hieruit spreekt het bij het acculturatieprobleem onontkoombare schisma tussen oudere en jongere generatie. De jongeren werken voor Bestuur, Zending en Missie en bezitten daarvoor meer Westerse materiële goederen, die overigens ook door de ouden zeer worden gewaardeerd (bijlen, varkens, kralen). Zij komen in het bezit van steeds meer varkens. Vroeger behoorden de joewo ipoewé (de organisatoren van het varkensfeest) tot de oudere generatie. Nu zijn vele jongeren joewo ipoewé, omdat zij veel varkens hebben. De oude tonawi verliezen hun invloed.

De bevolking maakt een onderscheid tussen kadija baré (mensen, die werken) en zij, die niet "kadija" (= verbastering van Maleis kerdja).

Degenen, die in verzet kwamen, behoren allen tot de groep der niet-kadija baré. Zij,

die

L. Wardende

die niet wensen te werken in de Westerse zin van het woord. Parallel hiermee loopt de tegenstelling tussen Karaba- en kotèka-baré, degenen die kleren dragen (de jongeren) en zij, die de kotèka (schaamkoker) prefereren. Het is de steeds grotere tegenstelling tussen oudere en jongere generatie.

22. Het is met moeilijkheden altijd zo, dat men primair alleen oog heeft voor onvolkomenheden waarbij het vele goede, dat Bestuur, Zending en Missie brachten, volkomen op de achtergrond raakten.

Het is zaak op tournees meer propaganda te maken voor eigen zaak door op onze beurt vergelijkingen te trekken met de vooroorlogse periode die de oudere generatie zelf zo graag idealiseert (Boewaditoema, van Votaf, die bij de ongeregelde heden een potentiële tegenstander was, zei in een gesprek tot mij: "Toen jij hier was, was er geen wanèwa. Door jou kwamen er meer varkens, schelpen, bijlen en kleren."). In werkelijkheid waren er toen echter minder varkens, minder joewo, minder bijlen, meer tòmõ (framboesia), dat rond de meren geheel verdwenen is, e.d.

Mogelijkheden ter verbetering der situatie.

A.

23. Het enige lichtpunt in de huidige moeilijkheden is de omstandigheid, dat voor zover nu bekend aan het verzet geen Kapaoekoe deelnemen, die buiten het Centrale Bergland werkzaam zijn geweest en die daardoor een groter begrip bezitten voor de taak van het Bestuur.

Voor de pacificatie van het gebied is daarom van belang Kapaoekoe als arbeidscontractanten aan de kust tewerk te stellen (vide dzz. Memo aan DBB van 17 November 1952 no. 1372/1/Br: "Een experiment met Bergpapoea-arbeiders in kustgebieden"). Er is bij de Bergbevolking zeer veel animo om aan de kust te werken. Van belang voor de pacificatie is hierbij de groepen samen te stellen uit contractanten uit verschillende over het Bergland verspreide dorpen.

24. De aangewezen verbinding met de kust is het Siriwo-tracee, dat in 1939 uitvoerig werd verkend door de Hoofdinspecteur van Politie Harzen en waarbij van het basiskamp aan de Tatawa tot aan de Noordwesthoek van het Paniai-meer een voor asverkeer geschikt tracee werd gevonden. Indien het pad weer opengekappt wordt, bedraagt de afstand van de kust naar het Paniai-meer vanaf Napan-Waimami 1 dag per motorboot tot de Jabiten en 4 dag overland van hier tot het Paniai-meer, een afstand totaal die bergafwaarts tot $3\frac{1}{2}$ dag kan worden gereduceerd.

In tegenstelling met de Zuidelijke route

naar

L. Wardende

die niet wensen te werken in de Westerse zin van het woord. Parallel hiermee loopt de tegenstelling tussen Karaba- en kotèka-baré, degenen die kleren dragen (de jongeren) en zij, die de kotèka (schaamkoker) prefereren. Het is de steeds grotere tegenstelling tussen oudere en jongere generatie.

22. Het is met moeilijkheden altijd zo, dat men primair alleen oog heeft voor onvolkomenheden waarbij het vele goede, dat Bestuur, Zending en Missie brachten, volkomen op de achtergrond raakten.

Het is zaak op tournees meer propaganda te maken voor eigen zaak door op onze beurt vergelijkingen te trekken met de vooroorlogse periode die de oudere generatie zelf zo graag idealiseert (Boewaditoema, van Votaf, die bij de ongeregelde heden een potentiële tegenstander was, zei in een gesprek tot mij: "Toen jij hier was, was er geen wanèwa. Door jou kwamen er meer varkens, schelpen, bijlen en kleren."). In werkelijkheid waren er toen echter minder varkens, minder joewo, minder bijlen, meer tòmõ (framboesia), dat rond de meren geheel verdwenen is, e.d.

Mogelijkheden ter verbetering der situatie.

A.

23. Het enige lichtpunt in de huidige moeilijkheden is de omstandigheid, dat voor zover nu bekend aan het verzet geen Kapaoekoe deelnemen, die buiten het Centrale Bergland werkzaam zijn geweest en die daardoor een groter begrip bezitten voor de taak van het Bestuur.

Voor de pacificatie van het gebied is daarom van belang Kapaoekoe als arbeidscontractanten aan de kust tewerk te stellen (vide dzz. Memo aan DBB van 17 November 1952 no. 1372/1/Br: "Een experiment met Bergpapoea-arbeiders in kustgebieden"). Er is bij de Bergbevolking zeer veel animo om aan de kust te werken. Van belang voor de pacificatie is hierbij de groepen samen te stellen uit contractanten uit verschillende over het Bergland verspreide dorpen.

24. De aangewezen verbinding met de kust is het Siriwo-tracee, dat in 1939 uitvoerig werd verkend door de Hoofdinspecteur van Politie Harzen en waarbij van het basiskamp aan de Tatawa tot aan de Noordwesthoek van het Paniai-meer een voor asverkeer geschikt tracee werd gevonden. Indien het pad weer opengekappt wordt, bedraagt de afstand van de kust naar het Paniai-meer vanaf Napan-Waimami 1 dag per motorboot tot de Jabiten en 4 dag overland van hier tot het Paniai-meer, een afstand totaal die bergafwaarts tot 3½ dag kan worden gereduceerd.

In tegenstelling met de Zuidelijke route

naar

naar Kokenao is een deel van het stroomgebied der Siriwo bevolkt. De Jabi in het midden Siriwo-dal behoren tot de Kapaoekoe-stam. Voor de moeilijke afdaling van het Paniai-meer naar het dal van de Siriwo schijnt in September/October 1955 door de geologen Winkelmolen en van der Zijp der WNGFM een gemakkelijker tracee dan dat van Harzen gevonden zijn.

In 1949 werd het tracee Paniai-meer - Tatawa weer belopen door de Inspecteur van Politie Boers, die het weer geheel moest openkappen. Dit traject nam toen 7 dagen in beslag.

25. Afvoer der contractanten naar de kust (Napan) kan geschieden per leeg terugkerende Beaver of langs het Siriwo-tracee, waarbij zij vanaf Tatawa of Jabiten per motorboot naar Napan dienen te worden afgevoerd. Van hieruit dient verdere verscheping naar Hollandia per coaster en KPM te geschieden.

In afwachting hiervan kunnen zij op de waterbasis te Napan worden tewerk gesteld.

Op dezelfde wijze kan de terugzending plaats vinden.

26. Het experiment met deze Bergpapoea contractanten, waarmede ware aan te vangen zo gauw rust en orde rond de meren is hersteld, behoeft niet te wachten op het openkappen van het Siriwo-tracee. Afvoer via Timoeska per Dakota naar Hollandia is reeds nu mogelijk. Het tracee naar Kokenao wordt meer dan Kapaoekoe belopen en is hun bekend. Het is iets korter doch moeilijker begaanbaar terrein. Noodzakelijk is echter dat voor ~~het~~ eerste experiment, de Gouvernementsarts meelopt in verband met de paludrine discipline.

- B. 27. In verband met het sub 12-15 vermelde is herziening van de praktijk der Bestuursrecht-spraak gewenst. (Vide ook eerderevermeld Memo van 8 October 1954.)

- C. 28. De gevangenis, die juist vooral bij primitieve volken, positief opvoedend dient te zijn, is dit aan de Wisselmeren bepaald niet. De veroordeelden leren er hoegenaamd niets. Van tewerkstelling buiten de gevangenis komt in verband met het tekort aan bewakingspersoneel en het gevaar van ontsnapping in de praktijk niet veel terecht. De Kapaoekoe leert niets van dag en nacht in een gevangenisvertrek zitten. Een werkzaal waar hen wat eenvoudig timmerwerk wordt aangeleerd, is reeds een aanzienlijke verbetering. Beter is echter hen, die veroordeeld zijn tot een vrijheidsstraf van meer dan 14 dagen, naar Biak te zenden. Daar leert men meer dan dan te Enarotali zijn straf uit te zitten. Bovendien zouden zij na expiratie van de straf desgewenst nog een maand extra aldaar kunnen werken om in vrije arbeid goederen te verdienen. Belangrijk

is,

*naar port
Tanjung?*

is, dat men te Biak met meer aspecten van onze samenleving in aanraking komt dan te Enarotali mogelijk is.

D.

29. Dit laatste is ook belangrijk voor de Kapaoekoe-Politie, die in het Bergland te veel gebonden blijft aan clan- en familiegroeperingen. Het verdient aanbeveling bij tourbeurt veldwachters voor een 3 maanden te Biak te stationeren om hen met het Bestuurs- en Politiewerk aan de kust in kennis te brengen. Ook zou overwogen kunnen worden enkele geschikte veldwachters de cursus voor veldwachter I te Hollandia te laten volgen.

30. In dit verband dient ook nog gewezen te worden op het grote risico in primitieve gebieden als het Centrale Bergland een te groot percentage van de Politie te recrutereren uit de lokale bevolking. De lokale Politie is in dergelijke streken nog te veel gevangen in het geheel van lokale clan- en familiebindingen. De "kapala" spreken van hun clan- of dorpsgenoten, die veldwachter zijn, als van "saja poenja Politie" en vragen speciaal deze aan om politiezaken te regelen in hun streek.

Barnabas, energiek "kapala" van Waghete, verzocht om alleen met "zijn" Kapaoekoe-Politie te mogen optreden tegen de bevolking in de Noord-Kemoe, die aan het verzet hadden deelgenomen en zijn traditionele vijanden waren. "Wij hebben nog nooit een oorlog tegen hen verloren."

Het is vooral in de beginperiode van het veldwachterscorps (vroeger H.P.) wel gebeurd, dat deze lokale politie buiten het Bestuur om zelf zaken regelde in het dorp, waar zij behalve door het Bestuur opgelegde boeten, ook nog voor de eigen groep betalingen werden gevorderd.

Bij ongeregelheden als de recente is het risico niet denkbeeldig, dat "tonawi" en "kapala", die aan de verkeerde zijde staan, jonge veldwachters voor zich weten te winnen. Ook hierom is kennismaking met Politiewerk in kustgebieden nuttig.

E.

31. De door de bevolking met arbeidsprestaties of verkoop van voedselproducten verdiende gelden kunnen slechts ten dele, na speciale toestemming van het HPB, in goederen uit het Gouvernements magazijn worden omgezet. Door tekort aan opvoer was dit ook niet anders mogelijk.

Het is voorgekomen, dat Kapaoekoe bankbiljetten demonstratief verscheurden, omdat zij geen goederen konden kopen.

Noodzakelijk is de oprichting van een vrije winkel waar de Kapaoekoe vrij zijn verdiende geld kan besteden. De winkel kan zich zelf betalen en behoeft niet gesubsidieerd te worden. Daarvoor zal 1 Beavervlucht per maand (440 kg.) vrijgemaakt moeten worden.

32. In dit verband is voorts van belang het bevoorradingsprobleem der Wisselmeren opnieuw in beschouwing te doen nemen door het Bestuur om na te gaan of door aankoop van plaatselijk voedselproducten niet de rijststopvoer kan worden gereduceerd. De gesubsidieerde goeroes kunnen per dag per persoon 600 gram rijst ontvangen, doch nemen dit rantsoen slechts zeer ten dele op, omdat plaatselijk voldoende goedkopere bataten verkrijgbaar zijn. De praktijk is dan dat niet gesubsidieerde krachten het rijstrantsoen opnemen.

Met het aantal thans benodigde vluchten ter bevoorrading van 3 Bestuursposten rond de Wisselmeren blijft er met het oog op het aantal beschikbare vliegtuigen niet veel ruimte over voor de oprichting van nieuwe bestuursposten in de andere goedbevolkte delen van het Centrale Bergland (Edere-vallei (Kamoe), Mapia, Kemandora, Dogindora, Beura-Ielop, Swart Vallei, Midden- en Noord-Baliem, Grote Vallei).

F.

33. Noodzakelijk is na afloop der ongeregelheden de loyale bevolking te belonen. Vooral de bevolking van Enarotali, die een belangrijk aandeel had in de verdediging en bewaking van de bestuurspost tegen aanvallen van de Timila-groep, is zeer actief geweest. Ik zou met deze beloning niet te karig zijn. In de eerste dagen van de ongeregelheden heeft misschien wel het leven van velen te Enarotali afgehangen van de houding van de locale bevolking te Enarotali. Zij nam niet alleen 's nachts een deel van de bewaking der Politie over, zodat de post beveiligd was door een ring van Kapaekoe wachten, maar ook vormde zij als een hulpleger een onbetaalbare hulp bij acties.

34. De uitreiking van deze beloningen ware zo mogelijk te doen samenvallen met de feestelijkheden ter herdenking van het feit, dat 20 jaar geleden op de 31ste December 1936 de Wisselmeren werden ontdekt.

De bevolking kan dan door de Soerabaja-mensen een joewo worden aangeboden waarbij voor de bevolking varkens worden geslacht en het door het Bestuur gebouwde emawa (dans-wiphuis) niet mag ontbreken. Men kan verzekerd zijn van succes. Ik gaf een dergelijk varkensfeest voor de bevolking in de oorlogsjaren in Dogindora op Koninginnedag.

G.

35. De Kapaekoe-bevolking van Enarotali neemt toe doordat steeds meer mensen uit andere steden zich bij de bestuurspost vestigen om van de onmiddellijke bescherming van het bestuursgezag verzekerd te zijn. Hieronder zijn veel vrouwen o.m. weduwen, die zich aldus aan een leviraats-huwelijk onttrekken.

De

De Kapaoekoe-bevolking van de post is aanmerkelijk groter dan van vóór de oorlog. Thans worden noodgedwongen gronden benut, die men vroeger als ongeschikt voor de landbouw niet gebruikte zoals de zeer drassige gronden in de Wea-vallei en de varen-gronden op de heuvels.

De opbrengst dezer gronden is uiteraard niet overvloedig en niet geheel voldoende voor de steeds toenemende bevolking, die van verwanten uit andere streken wel extra bataten ontvangt.

Teneinde hierin verbetering te brengen, doch tevens als een goede propaganda voor het Bestuur zou getracht moeten worden met moderne landbouwmethoden deze gronden meer te doen produceren. Het toezicht door het landbouwkundig personeel te Enarotali is gemakkelijk.

De bedoeling is niet slechts meer voedsel en een beter menu voor de Enarotali-bevolking, doch tevens een toonbeeld te zijn voor andere ons minder welgezinde Kapaoekoe, dat zij, die samenwerken met het gezag ook meer producerende gronden, meer te eten en een beter menu hebben.

H.

36. Tenslotte zou ik nog willen adviseren, waar nodig, met betrekking tot de joewo een meer soepel standpunt in te nemen. De joewo is verreweg het belangrijkste feest der Kapaoekoe. Er is Kapaoekoe-politiepersoneel ontslagen, omdat men zonder toestemming naar een joewo ging. Formeel volkomen juist, doch bedacht dient te worden, dat beneden de rivieren met carnaval ook niemand aan werken denkt! De Gouvernementsarts heeft zich volkomen neergelegd bij het feit, dat met een joewo in de omgeving het hospitaal volkomen uitgestorven is. Kapaoekoe-personeel en -patienten trekken alle naar het werk, doch zijn de volgende dag weer present.

De bestuursassistent Waghete stelde zeer tot ongenoegen van de bevolking een joewo enkele dagen uit totdat een bepaald werk (i.c. de aanleg van een weg) was voltooid.

Beslist ontraden moet worden de joewo te verbieden, omdat zij centra van conspiratie tegen het gezag kunnen zijn. De joewo is een der belangrijkste culturele foci der Kapaoekoe. Wel verdient het aanbeveling op de joewo personen te hebben, die als informatiebron kunnen fungeren. Dit gebeurt thans reeds.-

De hier gesuggereerde aanbevelingen ter verbetering der huidige situatie rond de meren werden te Enarotali besproken met de Gouverneur, de Resident, het HBP en de Gouvernementsarts.-

Hollandia-Binnen, 4 Decem-
ber 1956.

Het Hoofd v/h Kantoor voor Bevolkings-
zaken,

(Dr. J.V. de Bruyn)